

1 Disputatio VI—De Bonitate in Communi, et de Bono Divino

1.1 Articulus primus—Quid sit bonum transcendente, et quid addat supra ens?

I. Loquimur de bono transcendentali, quod est passio entis, nam de bono morali, et malo illi opposito tractandum est 1–2, quaest. XVIII. Dari autem hanc bonitatem transcendentalem, et omni enti communem constat; tum ex Scriptura, Gen. I: Vidit Deu cuncta, quae fecerat, et erant valde bona; Ecclesiast. XXXIX: Opera Domini universa bona valde; I ad Tim. IV: Omnis creatura Dei bona est. Tum etiam ratione, quam supra explicando textum quaestionis quintae ex D. Thoma attulimus, quia nullum est ens, cui non competat aliquod esse, et possit competere aliquis finis, ergo est capax alicuius boni, quia ipsum esse, bonum est, et finis bonum est, et appetibilitatem important; unde unumquodque appetit suam conservationem, et suum esse.

II. In praesenti ergo inquirimus quid sit hoc bonum, bel in quo consistat formaliter. In quo consideramus duo, scilicet quod sit ratio boni, et quid addat supra ens. Quid addat supra ens, est quaestio omnibus passionibus entis communis, quid vero sit formaliter, sed quid importet in suo formali conceptu hoc bonum, hoc est peculiare ipsi. Licet enim identificetur cum ente, havet tamen peculiarem rationem secundum quam explicatur, et condistinguitur ab alliis passionibus entis, veritate, et unitate, etc. sicut etiam attributa identificantur cum Deo, et tamen uniuscuiusque ratio seorsum explicabilis est.

1.1.1 Variae Sententiae

III. Mirum est quantum auctores variant in explicandi formali ratione boni. Fere tamen omnes sententiae ad duas classes reducuntur. Quidam enim constituunt bonum in aliquo absoluto. Alii in aliquo respectivo, quia primi considerant in bono id quod perfectionis est, secundi id quod convenientiae, aut appetibilitatis. In prima classe est Scotus in I dist. III, qu. III, qui posuit rationem boni formaliter importare aliquid absolutum a parte rei distinctum ab ente, distinctione illa sua formali saepius repetita. Caietanus super articulum primum huius quaestionis quintae constituit rationem boni in aliquo absoluto indistincto tamen ab ente quia docet bonum consistere in appetibili fundamentaliter sumpto non formaliter, ideoque magis exprimit rationem perfectionis, seu actualitatis, quam entis. Hervaeus autem quodlib. III, q. II, in ipsa ratione perfectionis quatenus perficiens est constituit rationem boni, cui videtur assentiri Molina I p. q. V, art. I, disputatione unica in principio, quatenus bonitatem constituit in ipsa entitate, quae requirit havere adjunctam relationem quamdam rationis, scilicet relationem perficientis ad rem perfectam, et hoc require tamquam conditionem, nam entitativam perfectionem, et bonitatem idem esse dicit. Et inde colligit bonitatem bonitatem proprie non esse passionem entis, quia includit ipsam entitatem, passio autem non inludit suum objectum.

IV. At vero in alia classe seu linea, Durandus, in I dist. XXXIV, art. I, docet bonum formaliter consistere in relatione convenientiae, non ad appetitum, sed ad aliud extremum, cui conveniens est. Sententiam autem Durandi multi sequuntur, quantum ad hoc, quod est constituere rationem formalem boni in relatione, non tamen sequuntur omnes in eo, quod constituat rationem boni in relatione convenientiae ad alterum extremum. Sed in primis p. Vazquez hic disp. XXIII, c. III, IV et VII, distinguit duplex bonum, aliud relate, aliud absolute. Bonum relate est idem, quod bonum alteri, et hoc constituit cum Durando in relatione non ad appetitum, sed ad illud extremum, cui est conveniens, et respectu cuius dicitur bonum, sicut venenum est bonum serpenti, et malum homini. Quae relatio aliquando est realis, ut in uno creato convenienti alteri, aliquando rationis ut in Deo, qui est bonus creaturae. Bonum autem absolutum dicit consistere in integritate rei, tunc enim est bona, quando integra in suo genere, neque in eo illi aliquid deest. Hanc autem integritatem in rebus compositis dicit esse relationem realem partium integrantium totum, in simplicibus vero esse relationem rationis.

Deinde, p. Suarez in met. disp. X, sect. I, n. XI, convenit quidem cum Durando, quod ratio formalis boni sit ratio convenientiae ad alterum, hoc tamen non constituit in relatione aliqua, sed solum in connotatione alterius rei, seu naturae, ut haventis connexionem, inclinationem, vel proportionem aliquam cum altera, sicut ea ratione Cajetanus 1–2, q. XXXI, art. I, explicat rationem delectabilis, quod consistit in quadam convenientia, cum natura sensibili, quod non est relatio, sed ipsamet res ut accommodata alteri, quae accommodatio non potest intelligi nisi secundum aliquam proportionem aut connexionem, vel inclinationem cum altero. Addit vero probabile esse, quod ratio boni absolute sumpti prout est bonum ipse non est passio entis, sed ipsummet ens, ut perfectum, et constitutum in se, sive sumatur pro perfectione essentiali, qua ratione omni enti convenit, sive pro perfectione consummata, quae solum convenit enti in statu perfecto. Solum ergo bonum alteri est passio entis. Hoc autem licet sit probabile, adhuc tamen addit posse atiam hoc bonum absolute sumptum explicari per modum convenientiae, et sic distingui ratione ab ente, dicitur enim bonum absolute ex aliqua convenientia, qua est appetibile: dicitur autem ens quatenus constituitur in esse, it quod nihil illi desit ad sui constitutionem et existentiam.

V. Alii denique simpliciter fatentur rationem formalem boni constitui in ipsa relatione appetibilis ad appetitum, quae est relatio rationis: attribuiturque ab aliquibus Capreolo in II, dist. XXXIV, q. I, licet alii in alio sensu illum explicent. Denique, alii existimant rationem boni dicere haec omnia, perfectionem, actualitatem, et appetibilitatem, unde ultima ratio constitutiva boni est appetibilitas, sicut ultima ratio hominis est rationalitas. Ita Biescas hic q. V, art. I, dub. I.

VI. Pro huius resolutione duo supponenda sunt. Primum, quod generale est in omnibus passionibus entis, aliud esse quid passio entis addat ad ens; aliud quid pertineat ad intrinsecum constitutivum ipsius et quid importet essentialiter. Passio enim entis eo modo, quo passio est, non potest addere supra ens aliquid reale, vel realiter distinctum, name illud reale, quod adderet contineri deberet sub ente, et ad rationem entis pertinere, in tantum enim est quid reale,

in quantum est ens, conceptus aturem entis est universalissimus, quod omnem entitatem et realitatem comprehendit, ergo implicat quod ad talem conceptum aliquid superaddat aliquam entitatem, seu realitatem, quomodo enim addere potest, si in illo comprehenditur, et sub illo continetur, quia ens ex sua ratione universalissima omnia comprehendit? Quare ens in communi, et in tota sua universalitate sumptum non potest habere passionem aliquam per modum additionis realis ad se, sed passiones entis si reales sunt ipsum ens sunt, solumque connotationem aliquam alicuius respectus rationis, vel negationis importare possunt juxta quam distinguantur ab ipso ente, et superaddant ei. Nec tamen consistere possunt formaliter in illa connotatione rationis, quia alias formaliter essent nihil, ut statim dicemus, nec realiter ipsum denominarent eique convenirent. Quae doctrina est expressa D. Thomae q. I de veritate, art. I et q. XXI, art. I, ubi docet quod verum, bonum, et unum non possunt addere supra ens nisi aliquid rationis, eo quod extra totam rationem universalissimam entis non est addere aliquod ens, seu entitatem realem. Ex quo etiam fit, quod realiter, et essentialiter passiones istae sunt ens, et non solum sunt id quod superaddunt ad ens, ideoque dicuntur a D. Thoma distinguere ratione ab ente, et in sua ratione formali bonum importare rationem perfectionis, ut docet in quaestione V, art. III et qu. VI, art. III et quaest. XLIX, art. I. Ratio vero est, quia alioquin istae passiones in suo essentiali conceptu essent nihil, seu aliquid fictum nec realiter convenirent enti, quia quod in se non est realiter, in se est nihil, et sic ens realiter non esset bonum, neque verum, quia verum in re nihil esset sed solum aliquid fictum. Ens autem quod realiter non est verum, sed fictum, est ens rationis et nihil, et quod in re non est bonum, non appetitur, ut realiter bonum, sed phantastice, et fictum, quae omnia absurda sunt. Oportet ergo quod istae passiones in suo conceptu essentiali includant ipsum ens, et non solum id, quod addunt supra ens, nam extratotum ens solum est aliquid rationis, et consequenter non potest esse formalis eorum ratio, sed solum aliquid connotatum.

VII. Secundo, supponimus quod nulla relatio seu convenientia, aut conditio concurrens ad rationem boni potest eius realitatem essentialiter constituere; neque formalem ratione, ut distinguere ab ente eius subiecto, sed solum inter varias conditione, aut formalitates in ratione boni inventas, quaerenda est, illa, quae sit aptior, et intimior ipsi rationi constitutivae formaliter boni, ita quod formaliter excludat malum. Hoc patet, quia relatio omnis, se convenientia, aut est realis, aut rationis; si realis non distinguatur ab ente, ut a subiecto passionis, sed est ens, et sub ente continetur alias esset nihil. Si est rationis non potest formaliter constituere passionem realem, repugnat enim aliquid reale consisti formaliter aliquo rationis. Quare nihil reale convertitur cum ente, et adaequat ipsum nisi sit ipsum ens, si quidem ita transcendens est, quod extra ipsum nihil est. Multo minus potest esse aliquid absolutum, quia illud etiam non est distinctum ab ente, sed ens contentum sub illo alias esset nihil. Quare formalis ratio boni, et aliarum passionum entis non potest distinguere ab ipsa entitate, sed est ipsamet entitas non absolute, sed supponendo aliquam connotationem, vel conditionem, qua supposita, et per ordinem ad illam entitas ipsa est passio, sicut in Deo ipsamet essentia, ut explicat peculiarem aliquam conditionem est attributum. Cum autem bonum sit formaliter oppositum malo, et includat illud,

necesse est formalem rationem boni venari ex illa conditione, seu formalitate quae formalius est exclusiva mali, inde enim accipi debet constitutio boni.

VIII. Dico ergo primo: Non potest poni ratio formalis boni formaliter consistere in aliquo absoluto superaddito enti, nec in aliqua relatione reali, vel rationis. Sumitur ex D. Thomas loco citato in I quaestione de veritate, ar. I et q. XXI, ar. I. Et ratio est, quia non potest superaddi enti aliquid quod non sit ens, ergo illud absolutum non potest constituere bonum tamquam aliquid superadditum enti, sed si est ens debet contineri sub ente, sic non potest adaequare ipsum tamquam aequale. Si vero non est ens est nihil, et ens rationis.

IX. Dices: Bonum non est ens absolutum ut quod sed ut quo, et ita potest esse aliquid non contentum in ente, sed superadditum illi, sumendo ens non in tota sua universalitate pro eo, quod est ens ut quo sed quod, et sicut existentia est adaequata omni enti, et tamen non est ens superadditum illi, quia se habet tamquam ens ut quo, non ut quod, et similiter est communis enti relativo, et absoluto, et tamen dicitur aliquid absolutum, quia etiam relativa non habent esse per ordinem ad alterum, sed in ordine ad se, ita non repugnat bonum convenire omni enti, et tamen simpliciter locquendo esse aliquid absolutum, et in ordine ad se, quia bonum sequitur esse, seu . . .